

КОМИСИЈА ЗА ХАРТИИ ОД ВРЕДНОСТ
НА РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА
KOMISIONI I LETRAVE ME VLERË
I REPUBLIKËS SË MAQEDONISË SË VERIUT
SECURITIES AND EXCHANGE COMMISSION
OF THE REPUBLIC OF NORTH MACEDONIA

ПОИМНИК FJALORTH GLOSSARY

КОМИСИЈА ЗА ХАРТИИ ОД ВРЕДНОСТ
НА РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА
KOMISIONI I LETRAVE ME VLERË
I REPUBLIKËS SË MAQEDONISË SË VERIUT
SECURITIES AND EXCHANGE COMMISSION
OF THE REPUBLIC OF NORTH MACEDONIA

ПОИМНИК

на основни термини од областа на пазарот на хартии од вредност

Ул. Македонија бр. 25
Палата Лазар Поп Трајков 4-ти кат

3244-670

khv@sec.gov.mk

www.sec.gov.mk

Почитувани,

Комисијата за хартии од вредност на Република Северна Македонија секојдневно се залага преку својата работа да допринесе за успех и развој на пазарот на хартии од вредност притоа создавајќи еднакви услови и можности за сите чинители на пазарот, позитивна слика за истиот и поволен амбиент за инвестирање.

Со цел да допринесе за проширување на знаењата кај сите кои покажуваат интерес за пазарот на хартии од вредност, Комисијата одлучи да го издаде овој Поимник на основни термини од областа на пазарот на хартии од вредност.

Поимникот преставува збирка на термини кои често се користат на пазарот на хартии од вредност, а кои сметаме дека можеби не секогаш се познати на корисниците на услугите кои ги нуди пазарот на хартии од вредност. Секој термин е објаснет на детален и разбирлив начин на македонски, албански и англиски јазик.

Со објавување на овој Поимник се надеваме дека сме придонеле за полесно, искрено и отворено комуницирање и разбирање на пазарот на хартии од вредност и сме создале поздрава основа за соработка и градење на деловни односи со заемна доверба.

Со почит,

**Комисија за хартии од вредност
на Република Северна Македонија**

Претседател

М-р Нора Алити

A

Акција - сопственичка хартија од вредност, која претставува неделив и идеален дел од основната главнина на акционерското друштво или командитното друштво со акции.

Акционерско друштво со посебни обврски за известување - друштво кое извршило јавна понуда на хартии од вредност, или има основна главница од 1.000.000 евра во денарска противвредност и повеќе од 50 акционери, освен друштвата котирани на берза.

B

Берза на хартии од вредност - организиран и регулиран секундарен пазар на хартии од вредност со строго утврдени правила за тргување и критериуми за хартиите од вредност со кои се тргува, како и за учесниците во тргувањето.

Благајнички запис - краткорочна хартија од вредност издадена од Народната банка на Република Северна Македонија, која се продава по дисконтирана вредност, а на денот на пристигнување издавачот ја исплаќа номиналната вредност.

B

Вкрстено тргување - симултано, истовремено поднесување на два спротивни налози за тргување (за продавање и купување) од страна на ист брокер.

Внатрешна информација - секоја ценовно чувствителна информација која не е јавно објавена преку печатени или електронски медиуми.

Д

Данок на капитална добивка - данок што го плаќаат физички и правни лица на добивката со продажба на хартии од вредност.

Деловна тајна - податок, документ или информација која овластениот учесник на пазарот на хартии од вредност при работењето ја добива за правно или физичко лице и која треба да ја чува во тајност и соодветно да ја заштити.

Дематеријализирана хартија од вредност - хартија од вредност којашто се води како електронски запис.

Добивка на дивиденда - однос помеѓу исплатена бруто дивиденда по акција и просечната цена на акцијата. Овој коефициент покажува колкав е повратот на средствата (во %) врз основа на дивиденда.

Добра репутација - чесност, компетентност, работливост и поседување особини кои даваат сигурност дека лицето со начинот на своето работење нема да влијае во насока на загрозување на стабилноста и сигурноста на инвестицискиот фонд и загрозување на интересите на вложувачите во фондот.

Долгорочна хартија од вредност - хартија од вредност чиј рок на пристигнување е една календарска година или подолго од денот на нејзиното издавање.

Достасување - обично се користи за определување на рокот за исплата на обврзницата (главнината и каматата).

Државен запис - краткорочна должничка хартија од вредност издадена од Република Северна Македонија.

Друштво за управување со инвестициски фондови - акционерско друштво со седиште во Република Северна Македонија кое добило дозвола од Комисијата за хартии од вредност за вршење на работи за основање и управување со инвестициски фондови.

И

Инвестициски фонд - здружени парични средства наменети за инвестирање, прибрани од инвеститори преку јавен повик или приватна понуда, со кои за сметка на инвеститорите управува друштво за управување со фондови.

Инсајдерство - купување или продавање на акции врз основа на сеуште необјавена информација од издавачот на акцијата, која информација може да влијае на цената на акцијата.

Институционални инвеститори - институции како пензиски фондови, инвестициони фондови и осигурителни компании.

Ј

Јавна понуда - јавен повик за запишување и купување на хартии од вредност објавен во средствата за јавно информирање.

К

Капитализација - вкупната пазарна вредност на издадените акции на едно друштво.

Комисија за хартии од вредност - главен регулатор на пазарот на хартии од вредност. Комисијата ја регулира работата со прометот на хартии од вредност, ги донесува условите за формирање и работа и правилата на берзата, учесниците на берзата (брокерски куќи и банки), Централниот депозитар за хартии од вредност, инвестиционите фондови.

Котација - ставање на одредена класа на хартии од вредност од страна на берза на посебна платформа за тргување врз основа на договор меѓу таа берза и издавачот на хартиите од вредност со кој се регулираат меѓусебните права и обврски.

Котирано друштво - друштво котирано на официјалниот пазар на берза; неговите акции се котирани на берзите и со нив јавноста може слободно да тргува. Тоа мора да ги почитува правилата на Берзата за котација.

Куповна и продажна цена - највисоката цена што еден дилер е подготвен да ја плати за некоја хартија од вредност во одреден момент, односно најниската продажна цена што би ја прифатил во истиот момент.

З

Запишување - купување на новоиздадени акции.

Н

Нетрговски пренос - пренос на сопственоста на хартиите од вредност кој настанува врз основа на подарок, наследство, судска одлука и реализација на договор за залог, согласно со закон.

Номинална вредност - вредноста по која се издава хартијата од вредност. Номиналната вредност има карактер на историска категорија.

О

Обврзница - долгорочна должничка хартија од вредност, со која издавачот се обврзува дека на сопственикот на обврзницата еднократно или во рати, ќе му го исплати на определениот ден, износот на номиналната вредност на обврзницата и каматата. Обврзницата може да биде обезбедена или необезбедена, да има фиксна или варијабилна камата, да биде без камата, може на сопственикот да му дава право на камата и/или исплата на однапред определени рати, може да се откупи од страна на која било страна под одредени услови и/или може на сопственикот да му даде право да ја претвори обврзницата во друг вид на хартија од вредност на издавачот.

Обични акции - најчестиот вид на акции. Имателите на обични акции се заеднички сопственици на друштвото.

Овластен учесник на пазарот на хартии од вредност - секое физичко или правно лице вклучено во работењето на пазарот на хартии од вредност, кое има добиено соодветна дозвола од Комисијата, вклучувајќи депозитари, берзи, банки, брокерски куќи, брокери и инвестициони советници.

Основен капитал - капитал на друштвото во форма на издадени акции, заедно со резервите и задржаната добивка.

П

Пазарна капитализација

(а) Вкупната вредност на хартиите од вредност на едно претпријатие по тековни цени, односно вкупниот број на издадени акции помножен со пазарната цена на истите.

(б) Вкупната вредност на сите хартии од вредност котирани на една берза или вкупната вредност на одреден вид на хартии од вредност по тековни цени.

Порамнување - процес на исполнување на обврските на овластените учесници на пазарот на хартии од вредност коишто произлегуваат од склучената трговска трансакција на секундарниот пазар, односно извршување на плаќањето од страна на купувачот и пренос на сопственоста на хартиите од вредност од страна на продавачот.

Портфолио менаџер - лице кое согласно со Законот за хартии од вредност има добиено дозвола за работење на инвестиционен советник од Комисијата за хартии од вредност.

Превземање - стекнување на контролен пакет на акции во едно друштво по пат на откуп на неговите акции.

Приватна понуда - понуда за запишување и уплаќање на хартии од вредност:

- која е упатена на не повеќе од 20 лица поединечно именувани во актот за издавање на хартии од вредност кои не се акционери во акционерското друштво и кои не се поврзани лица со акционерите во акционерското друштво, освен ако со закон поинаку не е регулирано или ако обврската за акционерот да го зголеми учеството во основната главнина е на барање на орган или институција надлежен за надзор или супервизија на работењето на акционерските друштва врз основа на ЗХВ или друг закон

- која е упатена само на институционални инвеститори,

- во случај на зголемување на основната главнина од средства на друштвот

- во случај на условно зголемување на основната главнина и

- во случај на заем што се трансформира во влог во друштвото во постапка на зголемување на основната главнина на друштвото кога заемот е даден од страна на единствениот акционер на друштвото.

Принос - враќање на вложените средства во една инвестиција, земајќи го во предвид годишниот приход и неговата сегашна капитална вредност, кое е искажано на проценти, обично годишно ниво. Постојат неколку различни видови на принос а и различни методи за пресметување на секој од нив.

Примарен пазар - пазар за пласирање на новите хартии од вредност, како што се домашни и странски акции и обврзници, на инвеститорите од страна на организирана група субјекти која ја раководи емисијата. Приходите од продажбата на хартиите одат кај издавачот. Сите понатамошни купо-продажби на истите хартии од вредност се спроведуваат на секундарниот пазар.

Р

Регулиран пазар на хартии од вредност во Република Северна Македонија - берза и пазар преку шалтер организиран од страна на Народната банка на Република Северна Македонија согласно со Законот за хартии од вредност.

С

Саморегулирачка организација - правно лице чии членови и/или акционери се овластени учесници на пазарот на хартии од вредност и која донесува правила и процедури за примена на правилата за организација и регулативата од областа на хартиите од вредност во Република Северна Македонија, преку испитување, одлучување и во случај на повреда и утврдување на дисциплински и други мерки.

Секундарен пазар - секое купување или продавање на претходно издадени хартии од вредност.

Сериски хартии од вредност - хартиите од вредност издадени во исто време, од ист издавач и кои даваат исти права и обврски на сите сопственици.

Т

Трговски трансакции - промени на сопственоста на хартиите од вредност на секундарниот пазар како резултат на нивно купување или продавање.

Х

Хартии од вредност - акции издадени од акционерски друштва и од командитни друштва со акции, акции во инвестициските фондови кои работат според Законот за инвестициски фондови, обврзници, инструменти на пазарот на пари, деривативни финансиски инструменти, потврда за странска хартија од вредност и други финансиски инструменти кои според Комисијата се сметаат за хартии од вредност. Овие хартии од вредност се неограничено преносливи.

Ц

Цена на понуда - цена по која хартија од вредност се нуди за продажба. Учесниците на пазарот нудат куповни и продажни цени.

Цена на емитирање - цена по која хартиите од вредност се продаваат при емисијата. Ова може да биде по номиналната вредност, со дисконт или премија.

Централен депозитар за хартии од вредност - организација преку која се врши утврдување на обврските врз основа на трансакции со хартии од вредност и водење на регистар на хартии од вредност во Република Северна Македонија (акционерска книга).

